

TRADIȚII TEATRALE CĂLĂRĂȘENE. AMINTIRI PRIVIND PERIOADA DE AUR A ÎNCEPUTURILOR PRIMULUI TEATRU POPULAR DIN ȚARĂ

Ilie – Ștefan Rădulescu

Cu aproape un an și patru luni în urmă, evocam, cu emoție, la București, în cadrul Salonului Cultural al UNITER (unde mi se lansa volumul monografic **C.A. Rosetti și teatrul**), următoarele cuvinte ale scriitorului pașoptist sus-amintit, fost elev – actor al Școlii filarmonice de la Sf.Sava, ulterior cronicar dramatic la **“Românul”** și director al Teatrului Național din București: “Dacă suntem răi, dezuniți, slabi și dacă avem toate celelalte păcate ce ne imputăm toată ziua unii altora, cauza este neștiința, piroteala și dezunirea în care a fost societatea noastră! Nu este în țara noastră...nici un om carele n-ar deveni *patriot*, fie măcar o oră; trebuie numai *pentru aceasta ca suflarea vieții naționale să înceapă a ne viscoli necurmat frunțile, și această suflare <<Teatrul>> o poate face mai bine decât orice altă școală.*”

Atracția mea, din tinerețe, pentru teatru (“școală a moralului” și „forma cea mai eficacie a educației naționale”- cum i-ar spune *Heliade*) – atracție similară oarecum cu cea a lui *Rosetti* – s-a concretizat în debutul meu actoricesc, în anul 1952, cu rolul lui Ipingescu, din comedia **O noapte furtunoasă**, rol jucat însă pe alte meleaguri ale țării. Debutul călărășean propriu-zis l-am cunoscut pe scena Casei Raionale de Cultură **A.Toma**, în anul 1959, când regizorul formației de teatru, avocatul *Aurel Elefterescu*, fiul învățătorului meu, mi-a încredințat rolul ofițerului neamț din piesa într-un act **Într-o gară mică**, de Dan Tărchilă.

Și, pentru că prestigiul unei urbe se întemeiază, de multe ori, și pe tradiție, îmi iau permisiunea ca, făcând o acoladă peste timp, să afirm, fără puțință de tăgadă, vocația pentru teatru, pentru cultură în general, a călărășenilor. Spre sfârșitul secolului trecut, elev de liceu fiind, scriitorul *Ion Valjan* își amintește cu cât interes erau așteptate în Călărași spectacolele unor trupe profesioniste din capitală (cu **Mam’zelle Nitouche**, **Mascota**, **Păpușa**, **Cerșetorii în haine negre**, **Floarea din Firenze** ș.a.), elevii înșiși ai Gimnaziului “**Știrbei- Vodă**” punând în scenă – e adevărat, cu destulă timiditate – piese de teatru ca, de pildă, **Coana Chirița** sau **La Turnu Măgurele**.

Între cele două războaie mondiale, erau des invitate diferite companii teatrale bucureștene, compuse din actori de înaltă ținută artistică (ca: *Maria Filotti*, *Nicolae Gărdescu*, *George Vraca*, *Marioara Voiculescu*, *George Timică*, *Vasile Toneanu* – din *Tonea-Modelu*, *Puiu Iancovescu*, *Grigore Vasiliu-Birlic*, *Mișu Fotino*, *Geo Maican*, *Ion Fintesteanu*, *Elvira Godeanu* sau *Ion Manolescu*) ale căror reprezentații (cum observa regretatul publicist și avocat *Marin Giurcă*, la ale cărui referințe de epocă am apelat) “au dat esență vieții culturale, dar au fost și o invitație către scenă pentru tinerii care simțeau această chemare”, creându-se - pe de o parte – lucrări originale cu caracter revuistic (de exemplu, **Parada Călărași** și

Călărașii petrec de Jean Vasiliu, **Cocktail Călărași**, de E. Corbu și Toni Dumitrescu, 1934), iar – pe de altă parte – echipe de teatru sau de revistă muzicală (ca, de exemplu, revista de succes **Alarma răsului**, de **Marin Giurcă**, în regia lui Dumitru Dădârlat).

După al doilea război mondial, mai precis din 1946, avocatul **Aurel Elefterescu** pornea, generos și entuziast, să inițieze, ca regizor, o mișcare teatrală prodigioasă prin durată și conținut, căreia își va dedica, cu o generozitate exemplară, întregul său timp liber, până spre sfârșitul vieții. Echipa-nucleu a acestei mișcări avea să pună în scenă, pentru prima oară <marcând debutul unei stagiuni ce va deveni, cu timpul, permanentă> comedia de mare succes **Escu**, de Tudor Mușatescu, din distribuția căreia făceau parte **Barbu Mihăilescu**, **Florin Dumitrescu**, **Cicerone Ionescu**, **Rafael Demayo**, **Constantin Caracaș**, **Aurel Bobeș**, **Jeni Ionescu**, **Lucia Mihăilescu**, **Vali Corello**, **Dumitru Dădârlat**, **Ilie Dumitrescu**, **Stela Ștefănescu**, **Ion Atodiresei**, **Mia Ștefănescu**. Premierile anilor următori (cu **Tache**, **Ianke** și **Cadâr**, de Victor Ion Popa, **Călugărul din vechiul schit**, de Tudor Mușatescu, **Omul care a văzut moartea**, de Victor Eftimiu, **Generația de sacrificiu**, de Ion Valjan, și altele) vor adăuga scenei călărășene noi slujitori ai Tholiei: **Sonia Zenin**, **Gică Negulescu**, **Valentin Romano (Dain)**, **Tică Penciu**, **Aurel Giurcă**, **Ica Popescu**, **Marin Giurcă**, **Gică Filipescu**, **Filofteia Dogaru**, **Sofia Susan**, **Irina Rădulescu**, **Ileana Gaciu**, **Ana Negreanu**, **Aurel Șerbănescu**, **Ilie Mița**, **Alexe Oprescu**, **Vasile Mihalache**, **Iolanda Dain**, **George Grigorescu** ș.a. (din rândurile căroră, unii și-au ales cariera de actori profesioniști: **Dimitrie Dunea**, **Cicerone Ionescu**, **Valentin Dain**, alții alegând lumea peliculei cinematografice: **Dumitru Dădârlat**, **Ion Budișteanu**, **Sevastian Antonescu** ș.a.).

Succesele de public ale majorității pieselor jucate au constituit, pentru actorii călărășeni, acel tonic absolut indispensabil în păstrarea stării de prospețime și emulație artistică, teatrul de amatori fiind stimulat, în dinamica existenței sale, de numeroasele festivaluri, concursuri și bienale de teatru care i-au potențat neîntreput aspirația de împlinire și desăvârșire, de creștere permanentă nu numai a repertoriului său tematic, național și universal, ci și a valorii artei sale interpretative. O dovadă concludentă în acest sens o constituia, la începuturile activității sale, obținerea premiului I și a titlului de laureat pe țară cu celebra, dar dificila comedie a lui Al. Kirițescu, **Gaițele**.

Într-o *atare* conjunctură favorabilă, mi-am făcut intrarea, acum 42 de ani, pe scena călărășeană. După rolul ofițerului neamț din piesa lui Dan Tărchilă (unde-i aveam ca parteneri, între alții, pe **Florin Dumitrescu** și **Iolanda Dain**), am interpretat o serie de alte personaje, ca **Leonid Pavlovici** (din piesa **În căutarea bucuriei**) și **Alexei** (din piesa **Într-un ceas bun**, de Rozov, unde jucam alături de **Alexe Oprescu**, **Georgeta Arghiriadis**, **Neonila Anghel**, **George Grigorescu**, **Gabriel Cruțescu**, **Ion Petruș** ș.a.), **Geo** (din piesa **În căutarea extraordinarului**, unde mă aflam alături de **Alexe Oprescu**, **Puiu Georgescu**, **Ica Tătaru**, **dr. Tache** și alți tineri actori din mediul sanitar), **Lupul** (din **Mușchetarii Măgăriei Sale**, unde jucam împreună cu **Aurel Șerbănescu**, **Sofia Susan**, **Ilie Mița**, **Iolanda Dain**, **Ion Petruș**, **Gigi Carpen**, **Nuți Brătescu**, copiii **Mura Georgescu**, **Dan** și **Monica Elefterescu**), **Rică Venturiano** (din comedia **O noapte furtunoasă**, în care aveam onoarea să joc cu **Alexe Oprescu**, **Florin Dumitrescu**, **Ion Petruș**, **George Grigorescu** și **Giuseppe Ștefan**, **Sofia Susan**,

Iolanda Dain și Ica Tătaru). Ultimul spectacol citat, **O noapte furtunoasă**, avea să fie distins nu cu premiul I (cum speraserăm toți), ci cu premiul al III-lea (?!), în cadrul finalei republicane, din 1962, a celei de-a treia bienale de teatru "I.L.Caragiale" (unde, cel care vă vorbește acum a primit, o dată cu ceilalți, titlul de laureat și diploma de merit pentru interpretare). Spectacolul a fost solicitat să fie jucat, în direct, la 8 ianuarie 1963, pe scena Televiziunii Române, ca o recunoaștere a nivelului său artistic de excepție, el fiind apreciat drept cel mai bun „Caragiale” pus în scenă, vreodată, de o formație artistică de amatori.

Și, acum, mă simt din nou obligat să fac o mică paranteză, absolut necesară. Succesele pe care eu și colegii mei le obțineam în acea epocă de avânt "romantic" (dar devenită "clasică" prin valorile ce le afirma) nu erau apanajul exclusiv al Casei de Cultură. Călărașii cunoștea, în acei ani (în pofida unor condiții ideologice destul de ingrate), o eferescență artistică atât de mare și de complexă, încât nu exista nici un sindicat local de anvergură care să nu aibă propria-i echipă de teatru (**Sfatul Popular Raional, Învățăământul, Spitalul, O.C.L.M.-ul**), fiecare participând anual cu 1-2 premiere nu numai la diverse concursuri pe ramură (Sindicatul **Învățăământ** primind, de pildă, în acei ani, premiul II pe țară cu piesa **Nila**, de Salinski, precum și numeroase premii cu Teatrul de păpuși), ci asigura, săptămânal, prin rotație, și un program periodic permanent de spectacole pentru publicul călărășean (sau de aiurea), spectacole ce se bucurau de o mare audiență (unele piese jucându-se de zeci de ori cu casa închisă) și care contribuiau implicit la educarea estetică și civică a oamenilor, la cultivarea gustului lor pentru frumos. Nu pot să nu amintesc, în acest sens, următoarea apreciere a academicianului Victor Eftimiu, făcută în presa de atunci, despre calitatea interpretativă a spectacolelor călărășene: *"...am întâlnit în jocul acestor amatori o frăgezime, o ingenuitate, o sinceritate, un dar de a se identifica cu eroul prezentat, pe care nu întotdeauna le găsești la actorul profesionist"*

Numeroase alte premiere teatrale (cu **O scrisoare pierdută**, **Conu Leonida față cu Reacțiunea și Năpasta**, de I.L.Caragiale, **Revizorul**, de Gogol, **Titanic-Vals**, de Tudor Mușatescu, **Nota zero la purtare**, de Virgil Stoenescu și Octavian Sava, **Ursul și Cererea în căsătorie**, de Cehov, **Cocoșul negru**, de Victor Eftimiu, **Platon Krecet** de Korneiciuk, **Dezertorul**, de Mihail Sorbul etc., etc. au demonstrat că, în Călărași, se făcea *teatru* cu adevărat, devenind, din 1961, *primul teatru cu stagiune permanentă de amatori din țară*. Datorită faptului că, așa cum scria Lucia Bogdan într-o cronică a vremii: *"actorii amatori din Călărași și-au dobândit în acești ani, nu numai dragostea și respectul zecilor de mii de spectatori de toate vârstele, dar și o măiestrie interpretativă și o remarcabilă maturitate artistică"*, inaugurarea, tot la Călărași, doi ani mai târziu, în 1963, a *primului Teatru Popular din țară*, era un act previzibil, ce avea să confirme că cele 110 piese de teatru jucate de amatori, din 1946, pe scena călărășeană, la care participaseră peste 500.000 de spectatori, nu erau o vorbă goală. În spatele acestui **Teatru** nou-înființat nu la Iași sau Craiova, nu la Cluj sau Timișoara, ci la *Călărași*, se ascundea munca uriașă a zeci și sute de artiști amatori care, înzestrați cu talent și râvnă creatoare, își închinaseră ani buni de viață pentru propășirea acestei nobile instituții artistice, unii devotându-i-se până la moarte, fără a aștepta nici cel mai mic semn de recompensă materială ori vreo decorație din partea mai marilor timpului

sau a autorităților locale. Sutele, miile și zecile de mii de ore consumate nu în patul odihnitor de acasă, nu la cafenea sau la berărie, ci pe “sfânta scândură” a Scenei, în repetiții epuizante sau în spectacole date, uneori la lumina lămpii, în multe cămine culturale pe care le cutreieram, neobosiți, de la Ciocănești la Crucea și de la Radu Negru la Șocariciu, reprezintă, cred, omagiul de sensibilitate și de dăruire cel mai delicat și cel mai profund pe care toți cei care am jucat teatru ni l-am adus pe tărâmul artei și culturii călărășene.

Apropiindu-mă de sfârșit, vreau să adaug că am fost un membru fidel al formației Teatrului Popular, din Călărași, până în 1976 (în ultimii ani, jucând, ca protagonist, în piese ca *Șoc la mezanin*, de I.D.Șerban, și *A doua față a medaliei*, de I.D.Sârbu, unde i-am avut ca parteneri, printre alții, pe însuși regizorul formației, *Aurel Elefterescu*, pe *Ana Negreanu* și *Ilinca Năstase*), după care, chemat de comandamente profesionale, m-am rupt temporar de Călărași, dar nu și definitiv de scenă, căci în 1979 încă jucam, la Slobozia, în comedia lui Tudor Popescu, *Paradis de ocazie* (cu rolul avut aici punând capăt carierei mele actricești de amator de aproape trei decenii).

Reîntorcându-mă la teatrul din Călărași și la îndelungata sa activitate: mi se pare util să fac acum și remarca importantă că sprijinul de care ne-am bucurat, în anumite momente, prin prezența unor regizori de prestigiu, din capitală, ca *Paul Stratilat*, *Constantin Moruzan*, *Eugenia Zaharia*, *D.D.Neleanu*, *Nicolae Dinescu*, *Dinu Cernescu* sau *Călin Florian*, inclusiv actorul *Nicu Simion*, a fost cu totul excepțional, deși meritul aproape exclusiv al îndrumării artistice continue a celor aproximativ 250 de piese și 2200 de spectacole jucate, pe scena călărășeană, până în preajma Revoluției din Decembrie 1989, îi revine lui *Aurel Elefterescu*, secundat, o bună parte a existenței sale, în calitate de sufleur, de către *Valentina Elefterescu*. *Ar fi, desigur, o impietate din partea mea* să nu recunosc și meritul altor regizori și instructori de teatru, al multor specialiști (care s-au ocupat de scenografie și decoruri, de fond muzical și lumini), precum și al unor directori ai Casei de Cultură care au contribuit, cu priceperea și însuflețirea lor, la organizarea vieții teatrale și artistice călărășene. *Ar fi desigur, o impietate din partea mea*, dacă n-aș purta cu mine omagiul pentru toți cei care ne-au părăsit pentru totdeauna, cei mai mulți într-o deplină uitare, într-un dezolant anonim. *Ar fi, în sfârșit, o impietate din partea mea* dacă n-aș recunoaște strădaniile actualei formații tinere a Teatrului Popular “Aurel Elefterescu” de a continua strălucitele tradiții teatrale călărășene. Căci – cum spunea *George Enescu* – “Fiecare artist contribuie cu talentul său, cu munca sa la cultivarea frumosului, care este menit să dea un impuls pornirilor celor mai nobile ale sufletului” iar “Arta – cum afirma *Mihail Sadoveanu* – a fost unul din marile titluri de noblețe a omului, de aceea, în amintirea posterității rămân numai popoarele care și-au înnobilit sufletul contribuind la ascensiunea umanității” – în cazul nostru <adăugăm noi>, la înflorirea culturii spirituale din orașul de pe malul Borcei.